

POSTANOWIENIE

Dnia 18 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania S. Ł. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą F.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
z udziałem B. Ł.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18
czerwca 2024 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie

z dnia 21 czerwca 2023 r., sygn. akt III AUa 1016/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującego się
płatnika składek kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych
tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym, wraz z odsetkami z art. 98 par. 1¹
k.p.c.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z 21 czerwca 2023 r., III AUa 1016/21 w sprawie z wniosku S. Ł. (płatnik składek) prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą F. z udziałem B. Ł. (ubezpieczona) na skutek apelacji

płatnika składek i ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 12 lipca 2021 r., IV U 309/20 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie (organ rentowy) z 21 stycznia 2021 r. i stwierdził, że B. Ł. jako pracownik u płatnika składek podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 16 sierpnia 2019 r. oraz odrzucił apelację ubezpieczonej.

Powyższy wyrok opierał się na następujących ustaleniach faktycznych. Płatnik składek prowadzi działalność gospodarczą, której głównym przedmiotem są usługi transportowe i dostawa materiałów budowlanych sypkich. W dniu 16 sierpnia 2019 r. zawarł umowę o pracę z synową - ubezpieczoną, zatrudniając ją na czas nieokreślony na stanowisku pracownik socjalny za wynagrodzeniem w wysokości 2.150 zł brutto. Ubezpieczona w ramach obowiązków wynikających z umowy miała zajmować się sprzątaniem biura, w razie potrzeby drukowaniem faktur, przekazywaniem informacji od klientów, adresowaniem i wysyłaniem korespondencji. Przed zawarciem umowy o pracę z ubezpieczoną płatnik składek sam osobiście wykonywał powierzone jej czynności. Obowiązki pracownicze po zainteresowanej przejął nowozatrudniony w tym celu pracownik. W dniu 11 października 2019 r. ubezpieczona urodziła dziecko a 24 października 2019 r. złożyła wniosek o wypłatę zasiłku macierzyńskiego.

Sąd Okręgowy uznał, że strony - podpisując umowę o pracę - dążyły w rzeczywistości jedynie do stworzenia pozorów powstania między nimi stosunku pracy, tak aby ubezpieczona została objęta ochroną ubezpieczeniową. W ocenie Sądu Okręgowego nie był realizowany stosunek pracy, który stanowiłby o istnieniu tytułu ubezpieczenia. Natomiast Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd pierwszej instancji przeprowadził wystarczające do wymagań rozpatrywanej sprawy postępowanie dowodowe, niemniej jednak przy wydawaniu orzeczenia pominął ujawnione w toku postępowania dowody wskazujące na istnienie w całym spornym okresie pomiędzy ubezpieczoną a płatnikiem składek stosunku pracowniczego.

Sąd drugiej instancji na podstawie stanu faktycznego stwierdził, że ubezpieczona świadczyła pracę biurową w związku z działalnością gospodarczą prowadzoną przez płatnika składek w zakresie usług transportowych i dostaw materiałów budowlanych sypkich. Ubezpieczona zajmowała się przyjmowaniem i

bieżącą obsługą dokumentów finansowych takich jak: faktury i dokumenty „wz” (nie była przy tym upoważniona do podpisywania tychże dokumentów), odbieraniem telefonów i przyjmowaniem zamówień, dokonywaniem zakupów branżowych również poza siedzibą płatnika, przyjmowaniem zamówień, a także wykonywała czynności porządkowe. Pracę ubezpieczonej nadzorował płatnik składek. Za wykonywaną pracę wypłacał ubezpieczonej wynagrodzenie. Ubezpieczona podpisywała listy obecności. Potrzeba ekonomiczna zatrudnienia ubezpieczonej na stanowisku pracownika socjalnego była racjonalna, albowiem wynikała z zamierzonego przez płatnika rozwoju firmy, w tym również inwestowania w nowe miejsca pracy. Ponadto, w okresie objętym zaskarżoną decyzją płatnik składek realizował więcej niż dotychczas zamówień, podjął również nową inwestycję (kopalnię piasku), a tym zwiększyły się obroty przedsiębiorstwa. W okresie absencji ubezpieczonej, płatnik zatrudnił nowego pracownika, poczynając od 1 listopada 2019 r., który w całości przejął obowiązki dotychczas wykonywane przez ubezpieczoną.

W ocenie Sądu Apelacyjnego dokonane ustalenia i zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwalały uznać, że ubezpieczona od początku zatrudnienia wykonywała pracę wyodrębnioną na stanowisku pracownika socjalnego, istotną dla płatnika składek i pod jego osobistym kierownictwem. Realizowane przez nią czynności były ustalane na bieżąco, w zależności od potrzeb płatnika, który działalność prowadzi poczynając od 2008 r. i zatrudnia również innych pracowników na różnych stanowiskach. Sąd drugiej instancji stwierdził, że ubezpieczona legitymowała się orzeczeniem z dnia 5 września 2019 r. o braku przeciwwskazań zdrowotnych do wykonywania pracy na stanowisku pracownika socjalnego. Na wskazanym stanowisku nie stawia się wygórowanych wymagań odnośnie posiadanego wykształcenia czy kwalifikacji zawodowych, a zaproponowane ubezpieczonej wynagrodzenie również nie było nader wysokie. Sąd Apelacyjny podkreślił, że fakt spodziewania się dziecka nie jest przesłanką uniemożliwiającą pracę, zaś zatrudnianie kobiet ciężarnych nie jest niedozwolone.

Na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, Sąd Apelacyjny stwierdził, że ubezpieczona wykonywała na rzecz płatnika składek

pracę, zgodnie z zawartą umową o pracę na czas nieokreślony na stanowisku pracownika socjalnego.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego złożył organ rentowy. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej podnosząc, że skarga jest oczywiście uzasadniona, wobec rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego tj.: art. 22 k.p. przez uznanie, że doszło do nawiązania ważnego stosunku pracy między ubezpieczoną a płatnikiem składek, podczas gdy brak jest ciągłości w świadczeniu przez nią pracy jako cechy znamiennej dla stosunku pracy oraz brak rzeczywistej potrzeby pracodawcy w zatrudnieniu pracownika na stanowisku pracownika socjalnego poczynawszy od dnia 16 sierpnia 2019 r.

Uzasadniając przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, organ rentowy podniósł, że naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów wskazanych w podstawie kasacyjnej - w ocenie organu rentowego - jest oczywiste. Sąd Apelacyjny dokonując wykładni przedmiotowych przepisów dopuścił się istotnych naruszeń, a w szczególności art. 22 k.p. przez przyjęcie, że stosunek pomiędzy ubezpieczoną a płatnikiem składek spełniał wszystkie przesłanki stosunku pracy określone w art. 22 k.p. W przedmiotowej sprawie brak jest ciągłości świadczenia pracy jako cechy stosunku pracy. Istota tej przesłanki tkwi w tym, że zobowiązanie pracownika nie polega na jednorazowym wykonaniu pewnej czynności lub na wykonaniu ich zespołu składającego się na określony rezultat, lecz wiąże się ono z wykonywaniem określonych czynności w powtarzających się odstępach czasu w okresie istnienia względnie trwałej więzi prawnej, łączącej pracownika z pracodawcą. Sąd Apelacyjny nie zauważył znacznej dysproporcji pomiędzy ilością wykonanych czynności a zakresem obowiązków służbowych, wymiarem czasu pracy oraz całkowicie pominął okoliczność, że incydentalne wykonywanie niektórych czynności na rzecz płatnika składek nie oznacza, że są one realizowane w reżimie stosunku pracy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołujący się wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że organ rentowy nie wykazał, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że organ rentowy - powołując się na oczywistą zasadność naruszenia przepisów - w nieprawidłowy sposób powołuje się na art. 22 k.p. bez wskazania dokładnej jednostki redakcyjnej tego przepisu. Po drugie, organ rentowy podnosi, że w sposób oczywisty zostały naruszone przepisy wskazane w podstawie kasacyjnej, a w szczególności art. 22 k.p. Skarżący nie

sprecyzował zatem, w obrazie jakich przepisów upatruje tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ani nie uzasadnił słuszności tezy o kwalifikowanym naruszeniu przepisów. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, tj. w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dla porządku należy przypomnieć, że w judykaturze przyjmuje się, iż z obowiązku pracodawcy polegającego na zgłoszeniu do ubezpieczenia społecznego zatrudnionych pracowników należy wysnuć wniosek, że bycie podmiotem ubezpieczenia związane jest wyłącznie z realizacją podstawowego dla stosunków tego ubezpieczenia warunku wykonywania pracy w ramach stosunku pracy. W świetle tego istotne jest, czy pracownik zawierający umowę o pracę, w rzeczywistości pracę taką wykonywał (wyroki Sądu Najwyższego: z 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275; z 21 kwietnia 1998 r., II UKN 2/98, OSNAPiUS 1999 nr 7, poz. 251; z 17 marca 1998 r., II UKN 568/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 187; z 11 września 1998 r., II UKN 199/98, OSNAPiUS 1999 nr 18, poz. 591; z 21 stycznia 1999 r., I PKN 541/89, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 180; z 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368; z 29 marca 2006 r., II UK 119/05, LEX nr 957391; z 18 maja 2006 r., III UK 30/06, LEX 957421; z 4 października 2007 r., I UK 116/07, OSNP 2008 nr 23-24, poz. 355; z 24 lutego 2010 r., II UK 204/09, LEX nr 590241; z 11 marca 2008 r., II UK 148/07, LEX nr 846577; z 17 czerwca 2008 r., I UK 402/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 297; z 21 maja 2010 r., I UK 43/10, LEX nr 619658; z 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). Nie można zaś uznać umowy za umowę o pracę, jeżeli w wykreowanym nią stosunku prawnym brak jest podstawowych elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, takich jak osobiste wykonywanie czynności oraz podporządkowanie organizacyjne i służbowe pracodawcy (wyroki Sądu Najwyższego: z 4 grudnia 1997 r., I PKN 394/97, OSNAPiUS 1998 nr 20, poz. 595 i z 14 lutego 2001 r., I PKN 256/00, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 564).

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że do cech charakterystycznych stosunku pracy zalicza się: dobrowolność wykonywania pracy przez pracownika,

osobisty charakter świadczenia tej pracy, ciągłość pracy, podporządkowanie pracownika pracodawcy, odpłatność pracy oraz ponoszenie przez pracodawcę wszelkiego ryzyka (osobowego, organizacyjnego i ekonomicznego) związanego z realizacją zobowiązania. Największe znaczenie na gruncie typologicznego odróżniania umowy o pracę przypisuje się cechom osobistego świadczenia pracy, podporządkowania pracownika oraz ryzyka pracodawcy (wyrok Sądu Najwyższego z 16 maja 2019 r., II PK 27/18, LEX nr 2665282).

Ponadto należy wskazać, na ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, zgodnie z którym cel zawarcia umowy o pracę w postaci osiągnięcia świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie jest sprzeczny z ustawą, ale nie może to oznaczać akceptacji dla nagannych i nieobojętnych społecznie zachowań oraz korzystania ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych w sytuacji zawarcia umowy o pracę na krótki okres przed zajściem zdarzenia rodzącego uprawnienie do świadczenia (np. urodzeniem dziecka) i ustalenia wysokiego wynagrodzenia w celu uzyskania świadczeń obliczonych od tej podstawy. Taka umowa o pracę jest nieważna jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Należy przy tym podkreślić, że samo zawarcie umowy o pracę w okresie ciąży, nawet gdyby głównym motywem było uzyskanie zasiłku macierzyńskiego nie jest naganne, ani tym bardziej sprzeczne z prawem (por. też uchwałę Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338).

Lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował przedstawioną wyżej wykładnię, czyniąc z niej podstawę do przeprowadzenia oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, którymi to ustaleniami Sąd Najwyższy jest związany w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Z ustaleń Sądu drugiej instancji wynika, że płatnika składek oraz ubezpieczoną łączył stosunek pracy w postaci umowy o pracę na czas nieokreślony: ubezpieczona wykonywała pracę wyodrębnioną na stanowisku, istotną dla płatnika składek i pod jego osobistym kierownictwem, jej czynności były ustalane na bieżąco, w zależności od potrzeb płatnika, wynagrodzenie ubezpieczonej nie było wygórowane. Sposób motywowania przez organ rentowy oczywistej zasadności skargi kasacyjnej sprowadza się do polemiki z poczynionymi ustaleniami faktycznymi w zakresie podważania ciągłości pracy, nie

mającymi potwierdzenia w ustalonym w sprawie stanie faktycznym. W myśl art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Skarżący w istocie kwestionuje dokonaną przez Sąd ocenę dowodów i wynikające z niej ustalenia faktyczne, co zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a!]